

förhållningssätt är felaktigt. Den kristna tron och vetenskapens olika meningssammanhang får inte blandas samman. När han ville göra upp med detta och betona det religiösa livets egenart gav han sig alltså på den grund på vilken liberalteologin vilade. Det var för honom nödvändigt att skilja mellan tro och teologi, metafysik och vetenskap.

Den period som Herbertsson valt för sin undersökning indelar Nygrens teologi i två delar, 1921–1926 och 1930–1936. Årtalen illustrerar att det är dennes bokproduktion som undersöks. Den första perioden omfattar tiden från doktorsavhandlingen till *Religiositet och kristendom*, den andra åren från det första till det andra bandet av *Den kristna kärlektanken genom tiderna*. Avgränsningen ger intryck av det skulle ha varit en paus i Nygrens teologiska verksamhet under 1920-talets sista år. Men så var det ju inte. Han publicerade en rad stora artiklar både i festskrifter och på andra håll, till exempel i *Svensk Teologisk Kvartalskrift*. Sådant källmaterial har författaren dock inte inarbetat i sin bok. Som historiker kan man likaså beklaga att något otryckt material inte utnyttjats när Nygrens väg till *eros* och *agape* ska belysas. Visserligen har dennes över trettio hyllmeter stora arkiv först helt nyligen blivit tillgängligt för forskningen och det är ännu inte uppordnat. Åtskilligt material av hans hand, som kunde ha varit till gagn för framställningen torde finnas, inte bara där, utan också på annat håll. Utöver kritiken mot Linderholm och från Ingemar Hedenius (1908–1982) möter läsaren knappast Nygren i diskussionen med sin samtid. När författaren kort parallellställer nu nämnda personer blir perspektivet lite längre än eljest och det ger en intressant belysning av Nygrens tänkande. Men 1950-talets tro-och-vetande-debatt ligger kronologiskt utanför den uppgift Herbertsson ställt sig. Notapparaten innehåller så gott som utslutande referenser till Nygrens egna arbeten.

Författaren betonar sammanhanget i Nygrens författarskap. Så gott som allt denne dessförinnan skrivit är på ena eller andra sättet förstudier till den stora syntesen i *Den*

kristna kärlektanken genom tiderna, med dess grundläggande distinktion mellan *eros* och *agape*, lag och evangelium. Detta senare kärleksbegrepp fann han återgå på de liknelser som den historiske Jesus berättat. Herbertsson markerar hur Nygren genom *agape* identifierar den teologiska kontinuiteten mellan Jesus och Paulus, implicit förutsätter identiteten mellan Jesus och Kristus och på så sätt övervinner ”liberalteologins akilleshäla” (s. 106).

Herbertssons intresse är att förstå Nygrens bevekelsegrunder och utveckling när denne skriver sitt stora verk. Han vill sätta in och förklara detta utifrån dess samtid och hittar svaret i avgränsningen mot liberalteologin och dess svagheter. Därvid sticker han inte under stol med sin beundran för Nygren och det må vara hänt, men när han jämför gossen Anders med Jesus vid tolv års ålder i templet, har han nog passerat den gräns inför vilken han borde hejdat sig.

Som introduktion till Nygrens arbete om *Den kristna kärlektanken genom tiderna* har boken en klar funktion och dess perspektiv ger anledning till vidare teologihistoriska reflektioner. För många kan den vara en god ingång till det viktiga tänkandet hos en av 1900-talets inflytelserika svenska teologer.

Oloph Bexell

Professor emeritus, Uppsala

DOI: 10.51619/stk.v98i3.24736

Klas Lundström, Kajsa Ahlstrand, Jan-Åke Alvarsson & Göran Janzon (red.). *Svensk mission – och kyrkorna som växt fram*.

Skellefteå: Artos. 2021. 704 s.

Svensk mission är ett storstilat verk vars ambitiösa syfte är att ge en översikt av svensk kristen mission under de senaste 200 åren. Boken ger en bred bild av det svenska missionsengagemanget genom att lyfta fram ett stort antal svenska samfunds missionsinsatser. Med sina drygt 700 sidor, skrivna av ett 30-tal medverkande författare, bjuder boken läsaren på en resa runt hela världen. Vad

gäller genre är *Svensk mission* något svårplacerad och rör sig i gränslandet mellan att vara en lättillgänglig fackbok och ett uppslagsverk. Det är inte en bok att sträckläsa utan ett verk värt att ha i bokhyllan och som man kan återkomma till gång på gång.

Vid första anblick tycks bokens struktur något oklar. Dess kärna, som utgörs av presentationer av svensk mission i ett stort antal länder, ramas in av mer fokuserade kapitel som behandlar olika dimensioner av mission, däribland bibelöversättning, teologisk utbildning och mission som bistånd. Kapitel 1–2 kan dock sägas utgöra bokens första del och lägger en grund för vidare läsning. Här diskuteras bland annat begreppet mission, akademisk forskning om mission och hur missionsengagemanget växte fram i Sverige.

I kapitel 3–13 står de olika regionerna där svensk mission bedrivits i centrum. Varje kapitel fokuserar på ett särskilt geografiskt område, exempelvis Europa, östra Afrika, Sydasiens och Latinamerika. Varje kapitel inleds med en rambeskrivning till den specifika regionen. Rambeskrivningarnas längd och innehåll varierar men blir en hjälpsam inledning för den läsare som inte är bekant med regionen i fråga. Vanligtvis lyfter författarna fram några centrala historiska händelser, regionens religiösa sammansättning och kyrkans roll i samhället. Efter rambeskrivningen presenteras svenska missionsinsatser land för land. De olika samfundens missionsarbete beskrivs var för sig och man kan således som läsare välja att läsa om ett specifikt samfund.

Vid sträckläsning av flera kapitel i rad blir det tydligt att de många medförfattarna haft varierande kännedom om de många regionerna och olika perioderna som beskrivs, samt haft relativt fria tyglar i upplägget av sina texter. Innehåll och stil varierar markant. Exempelvis ger vissa författare mycket stort utrymme åt en specifik period eller enskild person, andra fokuserar på övergripande tendenser och vissa ägnar sig framför allt åt att genom upprädnad av årtal skriva fram utmärkande händelser. Detta väcker frågor kring urval och upplägg av innehåll; frågor

som tyvärr inte diskuteras i någon större utsträckning i boken.

Kapitel 14–16 behandlar tre dimensioner av mission som inte direkt varit samlingsgrundande men som ändå utgjort centrala delar av missionsarbetet: bibelöversättningsarbete, teologisk utbildning samt socialt arbete och bistånd. Dessa kapitel utgör intressant läsning, då utrymme ges åt medförfattarna att fördjupa och delvis kritiskt diskutera olika frågor relaterade till dessa dimensioner av mission. Genom dessa fördjupande kapitel skapas också större förståelse för missionärernas arbete så som det beskrivits i kapitel 3–13.

Det avslutande kapitlet, kapitel 17, består av reflektioner från redaktionsgruppen och behandlar så vitt skilda ämnen som missionens relation till modernitet, kulturanthropologi och lokala kyrkors självteologiserande. Kapitlet känns något lösryckt i förhållande till boken i övrigt men utgör ändå medryckande läsning.

Som helhet ligger bokens styrka i att den lyckas förmedla hur mission varit en stark folkrörelse i Sverige som spänt över samtliga protestantiska samfund. Man kan inte annat än förundras över de många missionärerna som sänts ut och det starka driv som funnits bland dessa, men också hur missionsengagemanget format kyrkolandskapet och kyrkolivet i Sverige. Boken lyckas med uppgiften att väcka intresse för mission, inte minst genom sina många bilder och personporträtt. Vad gäller det senare hade jag dock önskat se en mer jämn fördelning av antalet män och kvinnor som lyfts fram (nästan dubbelt så många män som kvinnor gestaltas i personporträtten), inte minst med tanke på den egna poängteringen av hur viktiga kvinnor varit för svensk mission.

Vad gäller själva historieskrivningen representerar *Svensk mission* en traditionell (vissa skulle säga föräldrad) sådan, där missionärerna framträder som missionens hjältar. Det är deras uppoffringar och insatser som står i fokus, snarare än de lokala och inhemska aktörerna som faktiskt i mångt och mycket burit

fram de kyrkor som växt fram. Redaktörerna skriver att de är medvetna om denna något problematiska vinkel som följer av bokens fokus på just svenska missionsinsatser. I en avslutade reflektion påpekar en av redaktörerna att missionärernas främsta roll inte var att bygga församlingar i Afrika, Asien och Latinamerika, utan att föra kunskap om förhållanden och människor från andra delar av världen närmare kristna församlingar i Sverige. Jag hade önskat att detta perspektiv kommit fram tydligare i boken för att inte på nytt återuppliva den problematiska bilden av den vite missionären som den outhärliga hjälten.

I förordet nämns att boken i första hand är tänkt att användas som läromedel för studenter som studerar missionsvetenskap på grundnivå. Min uppfattning är att den skulle fungera bra i detta sammanhang, men att en sådan användning kräver en hel del lärarvägledning. Dels på grund av den ovan nämnda historieskrivningen, men också vad gäller frågan om urval och källanvändning. Trots bokens stora omfång är det en övermäktig uppgift att vara allomfattande i att skildra svensk kristen mission under de senaste 200 åren. Vi får ett smakprov snarare heltäckande skildringar av samfundens missionsinsatser. Det är inte ett fullständigt lexikon studenter får ta del av, vilket de bör göras medvetna om. Vad gäller källanvändning används allt från avhandlingar och vetenskapliga artiklar till intervjuer, brev, tidningsartiklar, hemsidor samt samfundens egna producerade böcker och skrifter i något av ett virrvarr, vilket gör det svårt att bedöma trovärdighet och tendens. Detta kan emellertid skapa möjlighet till intressanta diskussioner i klassrummen.

Avslutningsvis vill jag betona att *Svensk mission*, trots ovan nämna brister, är en viktig bok och utgör en rik källa till kunskap om svensk mission. Det är ett samlat verk som kommer stå sig länge, väl värt att köpa för varje missionsintresserad person. Det är också en i ekumeniskt hänseende viktig bok, eftersom den erbjuder ett tillfälle att ta del av

och bekanta sig med ett stort antal svenska kristna samfund, deras historia och missionsengagemang.

Julia Kuhlin
TD, Uppsala

DOI: 10.51619/stk.v9i3.24737

**Håkan Möller & Ola Sigurdson (red.).
Marilynne Robinson and Theology.
Stockholm: Kungl. Vitterhets Historie och
Antikvitets Akademien. 2021. 219 s.**

Marilynne Robinsons författarskap som omfattar modernitetskritik, litteratur och teologi har uppmärksammats i såväl USA som andra delar av världen. Hennes arbeten har gett upphov till en oöverskådlig mängd artiklar och studier. Det gav anledning till att Nätverket för litteratur och religion vid Göteborgs universitet ägnade sig åt författarskapet. Det ledde till en konferens 2018 anordnad av Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Bidragen från konferensen föreligger här i tryck.

Håkan Möller och Ola Sigurdson är volymens redaktörer. De ger bakgrunden till det fleråriga interdisciplinära studiet av Robinsons författarskap. Presentationen av projektet, bokens struktur och de enskilda bidragen ger läsaren vägledning till Robinsons sammansatta tänkande. Här får läsaren inblick i hennes förmåga att skapa berättelser som stimulerar till samtal om djupt existentiella frågor.

Ett porträtt i olja av Jean Calvin (1509–1564) från 1858 är försättsblad till bokens avdelning "On Theology". Jayne Svenungssons inledande kapitel, som är baserat på hennes installationsföreläsningen för professuren i systematisk teologi i Lund 2015, ger fördjupade insikter i Robinsons författarskap. Här läggs grund för att förstå varför och hur det kommer sig att Robinson är en av samtidens mest uppskattade författare i gränslandet mellan teologi, religion, estetik och humanism. Robinson bidrar till att upprätta "religionens rätta plats" i samtiden.